

4. Law of Ukraine "On Service in Local Self-Government Bodies" of June 7, 2001 № 2493- III. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#top>
5. Malinovsky V. Я. Public service in Ukraine. Kiev: "Condor", 2018. 312 p.
6. About the Strategy of Reforming the System of the State Service in Ukraine: proclaimed by the Decree of the President of Ukraine of April 14, 2000, No. 599/2000

Яна Білозерова,
аспірант кафедри політології
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник – к.політ.н., доц. О.Ю. Хорошилов
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕЛІТИ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЗМІ

Національна система ЗМІ відіграє вирішальну роль у процесах розбудови держави, становленні демократичної політичної системи, в утвердженні її місця в європейському інформаційному просторі. Політичний дискурс, сформований інтелектуальною елітою та виражений у ЗМІ, стає важливим чинником суспільного і культурного життя нашої країни. Як зауважив відомий вчений Г. Почепцов, медіа-вплив на політику настільки серйозний, що можна стверджувати, що політика взагалі є результатом функціонування медіа (4, с. 127).

Варто відзначити, що самі ЗМІ, точніше окремі журналісти, також є частиною інтелектуальної еліти, до якої варто віднести творчу еліту, наукову еліту, інтелектуалів, що пояснюють соціальні, економічні, політичні та культурні процеси та явища (експертів, журналістів та ін.); діячів системи освіти (1, с. 7-8).

В Україні політичний дискурс ЗМІ набуває рис універсальності, оскільки в нашому часто політизованому суспільстві здійснює створення, трансляцію та обмін політичною інформацією, а також надає нового змісту культурному та

соціальному простору через їх структуризацію. Як зазначає вітчизняний науковець С. Онуфрів, «в організації та функціонуванні світового інформаційного дискурсу... політична чи економічна подія тільки тоді має для нас певне значення, коли про неї розповідають ЗМІ... ЗМІ є різновидом суспільно-політичної діяльності, а мас-медійні тексти, з огляду на багатоманітність їх тематики, мають більше чи менше політичне спрямування, оскільки інформаційно забезпечують практично всі політичні процеси у державі» (3, с. 12). Отже, можна зробити висновок, що ЗМІ є провідним транслятором та активним суб'єктом формування політичного дискурсу (поряд з іншими складовими інтелектуальної еліти та політичної еліти), а також важливим майданчиком комунікації, в тому числі політичної. Це перетворює ЗМІ в інструмент інтелектуальної еліти, що дозволяє розширювати сферу впливу та транслювати генеровані нею ідеї, цінності та інші досягнення, що в кінцевому результаті сприятимуть прогресу суспільства.

Формування сучасної системи ЗМІ в Україні супроводжується появою комунальних та приватних форм їх власності поряд з державною, що утворює конкурентне середовище, сприяє альтернативності та плюралізму інформування громадян про політичні події. До суспільних функцій ЗМІ можна віднести: функцію впливу на масову аудиторію, а також на конкретні цільові групи, а також функція посередника, медіатора між владою та суспільством.

В умовах сьогодення знижується роль традиційних ЗМІ та підвищується популярність мережі Інтернет. Провідними комунікативними технологіями тут стає PR, пропаганда та реклама, що довели свою ефективність у сприянні діалогу влади та суспільства у демократичних країнах. Інтернет створює інформаційно збагачене середовище, що містить не тільки нові, а й зберігає старі матеріали (4, с. 92).

Проте варто відзначити, що в нашій країні наявні й негативні тенденції – комунікаційні технології використовуються для маніпуляції громадською думкою, компрометації опонентів, ведення інформаційних атак та інформаційної війни. Подоланню таких явищ сприяє активне залучення до

роботи ЗМІ інтелектуальної еліти в особі високопрофесійних журналістів, експертів та наукової еліти. Саме їх аналітичні матеріали в поєднанні з принципом плюралізму думок у ЗМІ дозволяють пересічним громадянам, як реципієнтам, сформуванню більш об'єктивного уявлення про політичні процеси та краще в них орієнтуватись, а також виробити критичне мислення.

Сучасний політичний дискурс засобів масової інформації України зазнає помітних змін. Трансформаційні процеси в Україні призвели до появи значних інновацій, особливо в політичному дискурсі – як влади, так і ЗМІ. Оскільки політичні ідеї, сформовані інтелектуальною елітою, а також владні відносини зафіксовані та щоденно відображаються саме в політичному дискурсі.

Сучасні ЗМІ мають виконувати сприяють трансформації колоніального політичного дискурсу через антиколоніальний та постколоніальний в демократичний. Вони мають стати каталізатором суспільних демократичних змін, створюючи нові дискурсивні простори. В Україні перешкодою на цьому шляху є брак інформації, регіональні відмінності, а також ідеологічна та політична неструктурованість суспільства.

Крім того, демократична функція ЗМІ – охорона громадських інтересів, інформаційний моніторинг та контроль діяльності органів влади, формулювання від імені громадськості актуальних питань державного будівництва та відслідковування їх виконання. Таким чином ЗМІ беруть активну участь в управлінні політичними процесами. Саме реалізації цього завдання сприятиме залучення до їх діяльності інтелектуальної еліти та використання при формуванні політичного дискурсу ЗМІ її здобутків.

Зокрема, завдяки кооперації ЗМІ та інтелектуальної еліти відбулось подолання комуністичного міфу, альтернативу якому склав міф національний.

Політичний дискурс ЗМІ України являє утворює специфічне (в структурному та типологічному сенсі) та складне явище в рамках світового інформаційного простору. Він виконує роль індикатора та каталізатора суспільних процесів, а також відображає стан масової свідомості перехідного типу суспільства. Така «перехідність, амбівалентність (старе/нове) пронизує і

його структуру, і семантику, ідеологію та риторичу» (3, с. 16). Д. Яковлев зауважує, що «у порівнянні із радянською системою пропаганди нова українська система ЗМІ відрізняється різноманітністю точок зору, в основі якої – конфлікт інтересів власників чи співзасновників засобів масової інформації, проте «публічної сфери», сфери громадянського діалогу, в якій суспільство могло би визначити своє майбутнє через відкрите і раціональне обговорення різних проблем, як не було, так і немає» (6, с. 145). В такому випадку ЗМІ виконують роль транслятора дискурсу влади, при цьому політичний дискурс ЗМІ перетворюється на репрезентацію дискурсу влади та політики, що нею проводиться, а не самостійним феноменом суспільного життя, в той час як в західному демократичному просторі «газети і телеканали залежать перш за все від споживачів інформації, які платять за неї адекватну ціну і самою своєю чисельністю визначають рекламну привабливість ЗМК» (2, с. 6). Це не дозволяє їм виконувати притаманну роль у становленні демократичних інституцій, громадянського суспільства. На думку автора, ЗМІ «має не тільки інформувати читачку аудиторію, а й консолідувати суспільство. Адже саме мас-медіа забезпечують у сучасному суспільстві комунікацію між політичними елітами та аудиторією, роблять інформацію про діяльність державних органів управління прозоро-публічною, створюючи можливість для комунікації між всіма учасниками політичного життя суспільства, а також сприяючи інтеграції різних верств населення» (2, с. 7). На мою думку, саме залучення інтелектуальної еліти до роботи ЗМІ сприятиме подолання вказаних негативних явищ в інформаційному просторі України та дозволить останнім сприяти становленню демократії та громадянського суспільства.

Про певні позитивні зрушення на цьому шляху говорить Ю. Хлистун. Зокрема, автор зазначає, що «якщо на початку 1990-х років перевага надавалася емоційній аргументації, то з часом українські політики почали звертатись і до інших: логічної, котра передбачає звертання до вже існуючих цінностей адресата; діалектичної, що відображає зміни ціннісних переваг, тобто переструктурування ціннісної ієрархії адресата; породжувальної, що стимулює

оновлення системи цінностей, тобто заміну у свідомості адресата старих елементів-категорій новими» (5, с. 5).

Сьогодні розвиток ЗМІ в Україні, з врахуванням досвіду європейських демократій, демонструє формування певних національних традицій у відносинах між ЗМІ, державою та суспільством. Посередником у цьому процесі, на мою думку, виступає інтелектуальна еліта, яка приймає участь у формуванні політичного дискурсу, а також його інтерпретації для населення (наприклад, в формі експертного аналізу повідомлень, розміщених у ЗМІ).

Отже, демократизм, притаманний сучасному вітчизняному інформаційному простору, втілюється не тільки у вільному вираженні поглядів, а й у дискурсивному акумулюванні громадського інтелекту через залучення представників інтелектуальної еліти, зорієнтованості ЗМІ та їх аудиторії на розвиток обговорюваних політичних ідей. Монополія на інформування суспільства владою може бути скорегована з боку адекватної громадської думки, як альтернативи політичній комунікативній одноманітності, ключовим суб'єктом впливу на яку має стати саме інтелектуальна еліта.

Список використаних джерел:

1. Білозерова Я. В. Інтелектуальна еліта в культурній та науковій дипломатії. *European Political and Law Discourse*. 2021. Volume 8. Issue 6. P. 6–13.
2. Гриценко О. М. Мас-медіа в процесах демократичних трансформацій українського суспільства (політико-культурологічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : 23.00.03. Київ, 2003. 31 с.
3. Онуфрив С. Т. Політичний дискурс ЗМІ України у світовому інформаційному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2005. 20 с.
4. Почепцов Г. Паблік рилейшнз для професіоналов. Київ : Ваклер, 1999. 624 с.
5. Хлистун Г. Ю. Етика засобів масової інформації в сучасних політичних процесах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.03. Київ, 2005. 20 с.
6. Яковлев Д. В. Комунікативні чинники формування демократичної політики. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. Київ, 2007. Вип. 9. С. 167–175.